

Dorota Szaban*
Krzysztof Lisowski**

STRATEGIE ZACHOWAŃ POLITYCZNYCH MŁODZIEŻY W DOBIE KRYZYSU (POLSKIEJ DEMOKRACJI)

We współczesnym społeczeństwie konsekwencje zmian w systemie społeczno-gospodarczym noszą znamiona kryzysu w wielu wymiarach. Jednym z takich wymiarów jest polityka. Pogarszająca się kondycja polskiej demokracji i związanej z nią kultury politycznej skłania do poszukiwania przez polityków i społeczeństwo coraz to nowych ścieżek i sposobów aktywności obywatelskiej oraz pozyskiwania politycznego poparcia – w tym uwzględniania roli nowych mediów w komunikacji z potencjalnym (szczególnie młodym) wyborcą. Celem niniejszego opracowania jest charakterystyka zachowań politycznych młodych mieszkańców Zielonej Góry oraz próba wskazania, jakie miejsce w ramach podejmowanych działań zajmują działania związane z wykorzystaniem nowych technologii informacyjnych. Przyjmujemy założenie, że dostępne rozwiązania (narzędzia politycznej aktywności), związane z wykorzystaniem cyberprzestrzeni traktowane są w tym kontekście jako swoiste panaceum na stosunkowo niski poziom aktywności obywatelskiej – uwzględniając ich atrakcyjną formę i elastyczność.

Punktem wyjścia dla teoretycznych rozważań opracowania jest diagnoza stanu polskiej demokracji. W wyniku przemian ustrojowych w Polsce mamy do czynienia z ciągłą przebudową porządku społecznego, kulturowego i politycznego, sprzyjającego rozwojowi szeroko rozumianej demokracji. Doświadczenia dwóch dekad polskiej transformacji systemowej dowiodły, że proces konsolidowania systemu jest złożony i nader trudny. Kondycja polskiej sceny politycznej może być definiowana w kategoriach kryzysu. Choć z jednej strony instytucjonalna konstrukcja polskiego ustroju jest stosunkowo stabilna, z drugiej często zwraca się uwagę na potrzebę zwiększenia

***Dorota Szaban** – dr, adiunkt w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego; zainteresowania naukowe: metodologia badań społecznych, socjologia polityki, socjologia pogranicza.

****Krzysztof Lisowski** – dr, adiunkt w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego; zainteresowania naukowe: metodologia badań społecznych, socjologia polityki, socjologia pogranicza.

funkcjonalności samej kultury politycznej. W sferze politycznej ma miejsce wiele procesów stanowiących bariery dla pełnej konsolidacji systemu – pojawiają się coraz to nowe siły i ugrupowania polityczne, nie można wskazać stabilnych elektoratów (dość często zmieniają się bowiem preferencje partyjne), zmniejsza się udział obywateli w wyborach na każdym szczeblu, można mówić o niskim poziomie zainteresowania polityką, a także spada zaufanie do instytucji publicznych (CBOS 2012). Wyniki systematycznie realizowanych badań opinii społecznej przedstawiają polskie społeczeństwo jako naznaczone symptomami apatii politycznej (por.: Szczegółka 2013), szczególnie wyraźnej w wymiarze absencji wyborczej. Można także mówić o niskim stopniu identyfikacji politycznej (w tym też partyjnej) oraz w zbyt częstym głosowaniu o charakterze negatywnym (opartym o selekcję negatywną).

W odniesieniu do polskiej młodzieży tendencje związane ze złym stanem polskiej demokracji wydają się być jeszcze bardziej wyraźne. Aktywność obywatelska stanowi filar demokracji. Oczywiście, mówiąc o aktywności politycznej, zazwyczaj mamy na myśli jej zróżnicowane formy czy wymiary, takie jak: zaangażowanie polityczne, uczestnictwo polityczne czy partycypację polityczną. Obywatelskie uczestnictwo, przejawiane w dorosłości, ma swoje podłoże w doświadczeniach zaangażowania i członkostwa w różnego rodzaju grupach na etapie dorastania (Verba, Schlozman, Brady 1995; Youniss, McLellan, Yates 1997). Postawy polityczne nie pojawiają się nagle wraz z osiągnięciem dorosłości, a są raczej odłożonym efektem działań podejmowanych w okresach wcześniejszych (Flanagan, Sherrod 1998). Jak ujęli to Niemi i Hepburn (1995, s. 7), nie można mówić o występowaniu przełącznika, który byłby włączany w wieku dwudziestu kilku lat, zamieniając młodych ludzi z kompletnie apolitycznych w politycznie aktywnych. Inaczej mówiąc – świadomość polityczna i chęć uczestnictwa nie pojawiają się automatycznie wraz z osiągnięciem dorosłości. Wymiary aktywności obywatelskiej u osób dorosłych są efektem zachowań skoncentrowanych w przedziale wiekowym od czternastu do dwudziestu pięciu lat (Flanagan, Sherrod 1998). Dlatego socjalizacja polityczna (w tym kształtowania nawyku korzystania z demokratycznych narzędzi) powinna odbywać się od najmłodszych lat. Należy mieć także na uwadze, że nie tylko socjalizacja polityczna odgrywa znaczącą rolę w procesie kształtowania zaangażowania obywatelskiego, gdyż nieocenioną rolę odgrywa tu także ogólnie rozumiana kondycja społeczeństwa (w wymiarze ekonomicznym, pod względem możliwości konsumpcyjnych, kulturowych itd.).

Aktywność wyborcza (Polaków), a szczególnie jej niskie wskaźniki są w publicznej debacie od ponad dekady traktowane jako przejaw rezygnacji z możliwości oddziaływania na procesy polityczne, co z kolei bywa tłumaczo-

ne głęboko zinternalizowanymi mechanizmami obronnymi przed systemem wzbudzającym duże niezadowolenie. Szukając instrumentów poprawy takiego stanu rzeczy, duże oczekiwania kładzione były na samoorganizację społeczną i działania oddolne. Jednakże wskaźniki empiryczne tego typu działań także systematycznie maleją (por.: ESS 2002-2010). Seymour Martin Lipset jest autorem twierdzenia o *kumulującym się efekcie zaangażowania politycznego* (1998). Sam akt głosowania wyborczego to ostatni etap złożonego procesu partycypacji politycznej, na którą składają się: działalność w różnych organizacjach społecznych, przywództwo w zorganizowanych inicjatywach różnych szczebli, nieformalne tworzenie opinii wśród najbliższego otoczenia, czytanie prasy, rozmawianie i myślenie o polityce oraz innego typu aktywność polityczna. Mając na uwadze szerokie spektrum możliwości uczestnictwa z demokracji (także w tworzeniu civic society), warto przyjmować socjologiczną perspektywę, zgodnie z którą zachowania polityczne należy traktować jako pewien konstrukt społeczno-psychologiczny (Miszałska 1996).

Samo głosowanie (czy jego brak) traktowane jako klasyczny wskaźnik obywatelskiego uczestnictwa traci dziś na znaczeniu – młodzi ludzie coraz chętniej wybierają alternatywne formy zaangażowania, a zatem „trzymanie się starych kryteriów prowadzi do poważnych zniekształceń w postrzeganiu tego, co dzieje się u młodych obywateli” (Vinken 2005, s. 149), a uczestnictwo „nie ogranicza się do głosowania, ani też głosowanie nie jest koniecznie najbardziej efektywnym sposobem oddziaływania na polityczny proces” (Dalton 2006, s. 36).

Analizując różne wskaźniki definiujące stan uczestnictwa polskiej młodzieży w demokracji można zauważyć, że już lata 90. w Polsce i w krajach Europy Zachodniej były traktowane jako epoka nieobecności i politycznego wycofania młodzieży. Można tu mówić o różnicy w postrzeganiu tej sytuacji przez badaczy polskich i zachodnich. Na Zachodzie taka sytuacja nie budziła obaw, w związku ze stabilną sytuacją polityczną, podczas gdy w Polsce apatia polityczna młodzieży świadczyła o kryzysie demokracji w kontekście budowania filarów społeczeństwa obywatelskiego. W odniesieniu do zjawiska apatii politycznej formułowano wówczas dwie hipotezy: związaną z występowaniem swoistego „szoku potransformacyjnego” oraz związaną z historycznie zakorzenioną nieufnością (por.: Szczegóła 2013). Dokonywane od lat analizy informują, że młodzi ludzie (18-24 lata) stanowią największy odsetek wśród politycznie biernych. Przez wiele lat ich udział w wyborach nie przekraczał progu 40%. Ponadto, na stosunkowo niskim poziomie utrzymuje się zainteresowanie kwestiami politycznymi wśród młodzieży. W 2010 roku 14% dziewiętnastolatków deklaroowało zainteresowanie polityką. Ponad jed-

na czwarta (27%) przyznała, że się nią praktycznie nie interesuje, a dalsze 17% – że w bardzo małym stopniu. W kwestii deklaracji aktywnego uczestnictwa w życiu politycznym zdecydowana większość młodych nieodmiennie twierdzi, iż ewentualne wstąpienie do partii politycznej „w ogóle nie wchodzi w grę”. Nie odrzuca takiej możliwości zaledwie 12% młodzieży. Wypowiadając się o samej polityce, a wypowiedzi te traktując jako wskaźnik oceny kultury politycznej, młodzież świat polityki postrzega jako „brudy”, „cyrk”, „bezsens”, „chaos”, bagno”, miejsce walki o „stołki” i „stanowiska” (*Młodzi 2011*, 2011).

Tabela 1

Frekwencja wyborcza młodzieży

Rok wyborczy	Odsetek głosującej młodzieży
1997	38%
2001	47,2%
2005	44,2%
2007	55,8%
2011	50,4% ¹

Źródło: PGSW.

Nie można tu jednak mówić o całkowitym wycofaniu młodych ludzi z zaangażowania politycznego. Młodzi obywatele wydają się być niemy obserwatorami rzeczywistości, który reaguje, kiedy sytuacja przekracza akceptowane granice. Młodzi obywatele w sposób wyraźnie obecny w dzisiejszej rzeczywistości potrafią wyrazić swoją dezaprobatę wobec wielu drażliwych kwestii społeczno-politycznych i podjąć wspólne inicjatywy (przykład: protesty przeciwko ACTA, akcje typu „Zabierz babci dowód...”).

Analizując kondycję polskiego społeczeństwa w okresie po transformacji oraz dokonując diagnozy sytuacji osób młodych w tym obszarze, nie można pominąć kwestii silnego oddziaływania nowoczesnych technologii i społeczeństwa informacyjnego.

W ostatnich latach dynamicznie rośnie udział elektronicznych technik informacyjnych we wszystkich aspektach funkcjonowania człowieka. W tym kontekście nie bez znaczenia pozostaje wykorzystywanie internetu w polityce. Zmienia się sam charakter demokracji – jesteśmy świadkami powstawania e-demokracji czy cyberdemokracji.

¹ Wyniki sondażu CBOS, *Jak głosowali młodzi – refleksje powyborcze*, 2013, www.cbos.pl (dostęp: 10 października 2013)

Dzięki rozwojowi nowoczesnych technologii informacyjnych powstała niezagospodarowana dotychczas przestrzeń, która kreuje nowe, odmienne od dotychczasowych formy aktywności politycznej, zarówno po stronie wyborców, jak i wybieranych (ugrupowania i samych kandydatów). Internet z jednej strony przyczynia się do zwiększenia efektywności i obniżenia kosztów prowadzenia kampanii wyborczych. Cyberprzestrzeń jest nowym miejscem (a jednocześnie sposobem) przekazywania, gromadzenia, wymiany informacji. Jest także platformą komunikacji między jednostkami (wyborca-kandydat, wyborca-wyborca, kandydat-kandydat), grupami czy nawet instytucjami. Ponadto, internet może być platformą komunikacji wewnątrz samych ugrupowań i ułatwiać prace przy prowadzeniu kampanii.

Z drugiej strony internet stanowi narzędzie informacyjne (dla poszukiwania i zamieszczania informacji), forum wymiany poglądów politycznych, czy w kilku przypadkach narzędzie służące głosowaniu elektronicznemu. Internauci mają możliwość wykorzystywania szerokiego spektrum narzędzi – od forów internetowych, czatów, blogów, serwisów partii i kandydatów, portali społecznościowych (profiłi własnych i polityków, ugrupowań), serwisów informacyjnych do zdobywania informacji w sposób zarówno bezpośredni, jak i pośredni. Internet daje wyborcom możliwość krytycznej refleksji nad treścią informacji zamieszczanych w cyberprzestrzeni, jak i możliwość kształtowania własnych preferencji politycznych i podejmowania nieznanych wcześniej aktywności – m.in. wykorzystywanie blogów, portali społecznościowych, komunikatorów.

Młodzi ludzie apatyczni politycznie są swoiście uodpornieni na mechanizmy perswazyjne płynące za pośrednictwem tradycyjnych mediów (por.: Cwalina, Falkowski 2005), kierują oni natomiast swoje działania na aktywność internetową, dającą iluzję samozadowolenia i samodecydowania. Wykorzystanie narzędzi politycznych w internecie staje się popularne i coraz częściej dostrzegane przez osoby odpowiedzialne za kreowanie działań w zakresie marketingu politycznego. Dla młodych osób cyberprzestrzeń może być platformą zdobywania informacji politycznej i porównywania ofert kandydatów w domowym zaciszu oraz wyrażania własnego zadowolenia/niezadowolenia na różnych platformach komunikacyjnych. Chociaż można tu wskazać załączki aktywności obywatelskiej (tu na uwagę zasługują społeczno-polityczne akcje internetowe jak np. protesty wobec paktu ACTa czy akcje z 2007 roku, np. Wybieram.pl) i można traktować internet jako czynnik stymulujący zainteresowanie polityką, to należy mieć na uwadze, że zachowania takie mogą mieć czysto deklaracyjny charakter i nie przekładać się na faktyczną aktywność polityczną (też wyborczą)² (Szpunar

²Warto przywołać w tym miejscu wyniki badań realizowanych w USA w 2005 roku,

2007).

Podając tematykę wykorzystywania internetu jako narzędzia w podejmowaniu aktywności politycznej należy scharakteryzować, kim są internauci. Ogólnie rzecz ujmując, w Polsce jest 60% internautów i odsetek ten wzrasta z każdym rokiem – w ciągu ostatnich 5 lat wzrósł o 16 punktów procentowych. Analizując strukturę wiekową internautów można uznać, że są oni osobami młodymi (18-24 lata – 93%, 25-34 -88%, 50+ - 30%) , dobrze wykształconymi, mieszkańcami raczej miast niż wsi (im większe miasto, tym więcej internautów) oraz osobami deklarującymi dobrą sytuację materialną (CBOS 2013)

Założenia metodologiczne opracowania

Przygotowywane opracowanie ma na celu ukazanie strategii zachowań politycznych młodzieży w sytuacji pogarszającej się kondycji stanu kultury politycznej w Polsce. Szczęólnego znaczenia w prezentowanych analizach nabiera wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjnych w tym zakresie. Naszą intencją będzie znalezienie odpowiedzi na pytania o to:

- jaki jest poziom aktywności politycznej młodzieży zielonogórskiej?
- jakie są źródła ich informacji politycznej?
- jakiego typu aktywność polityczną (także z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjnych) wykorzystuje młodzież w swojej aktywności politycznej?

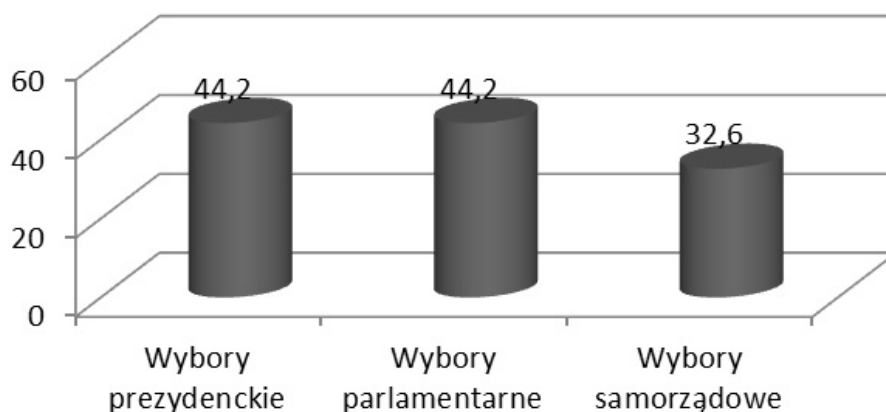
W opracowaniu zostaną przedstawione wyniki badań realizowanych wśród młodych mieszkańców Zielonej Góry w odniesieniu do realizowanych zachowań politycznych, zrealizowane przez studentów socjologii w styczniu 2013 roku³.

Jednym z istotnych wskaźników aktywności politycznej (w tradycyjnym rozumieniu wspomnianym powyżej) jest odsetek osób deklarujących bezpośredni udział w głosowaniu wyborczym. Młodzi zielonogórzanie deklarują, że uczestniczyli w ostatnich wyborach różnego szczebla, co ilustrują dane na wykresie poniżej. Poziom deklaracji odzwierciedla tendencję charakterystyczną dla młodzieży, uzyskaną z wyników badań ogólnopolskich – frekwencja wyborcza młodzieży kształtuje się na poziomie ok. 40%. Analizując

w świetle których internauci są osobami zdecydowanie częściej aktywnymi wyborczo niż ci, którzy z sieci nie korzystają (63%:40%) (por.: J. Zieliński, www.winter.pl).

³Badanie było częścią projektu „Mieszkańcy Zielonej Góry o przestrzeni miasta, lokalnym radiu i polityce”, realizowanego w styczniu 2013 roku na kwotowej próbie mieszkańców Zielonej Góry (N=322).

wskazania badanych można mówić o tym, że nieco częściej młodzi mieszkańcy Zielonej Góry biorą udział w wyborach prezydenckich i parlamentarnych niż w wyborach samorządowych.

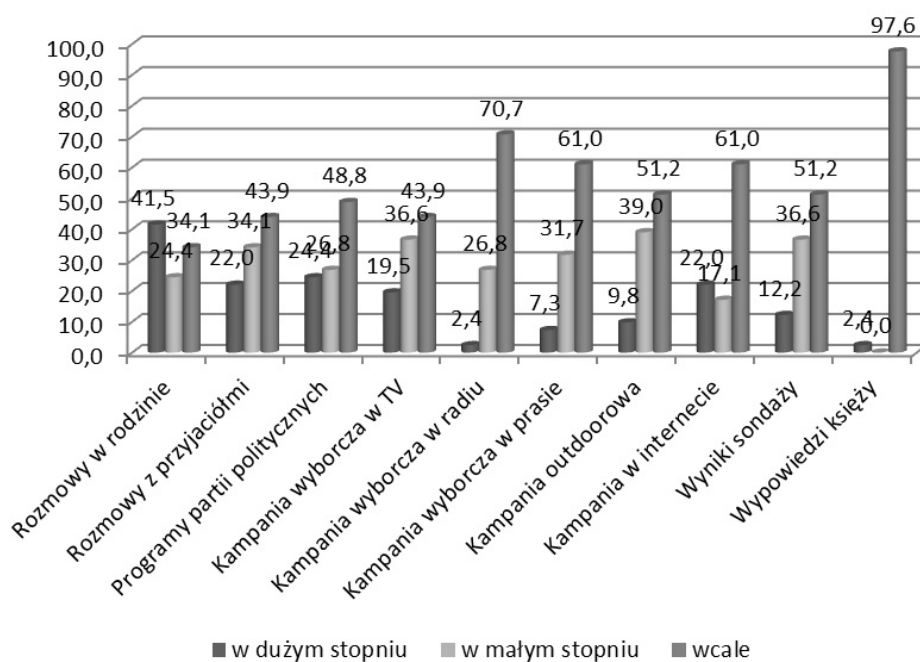

Wykres 1. Deklarowana frekwencja wyborcza młodych zielonogórczan.

Wyższa frekwencja w wyborach prezydenckich i parlamentarnych niż w wyborach samorządowych jest charakterystyczna dla większości europejskich demokracji, wyborach prezydenckich i parlamentarnych. Przyczyn takich zachowań jest wiele. Można mówić o tym, że jest to pośredni efekt wagi przypisywanej osobom pełniącym określone, wybieralne funkcje państwowe oraz efekt większego zainteresowania tymi wyborami przez media. Można tu mówić też o oddziaływaniu czynnika, jakim jest liczba i znajomość kandydatów, na których się głosuje – w wyborach głowy państwa jest ich zwykle kilku (rzadko kilkunastu), w parlamentarnych i samorządowych znacznie więcej. Mniejsza liczba kandydatów i ugrupowań, jakie decydują się na start wyborczy przekłada się także na to, że wyraźniejsze są ich programy. To natomiast przekładać się może na obniżenie kosztów psychologicznych orientacji w scenie politycznej, zwiększając przez to frekwencję wyborczą. W sytuacji, gdy jest duża rozpiętość opcji na scenie politycznej, wyborca (tym bardziej młody) musi poświęcić dużo czasu na ich poznanie i przeanalizowanie, aby zorientować się w licznych ofertach programowych. Wówczas łatwiejszym wyjściem jest rezygnacja z uczestnictwa w wyborach.

Niski odsetek zainteresowania elekcją występuje także wówczas, gdy przedstawione oferty programowe są mało czytelne lub nieatrakcyjne dla wyborców, gdy ich treść nie jest adekwatna do potrzeb i oczekiwań społecznych oraz kiedy informacje wymagają korzystania z wielu różnych

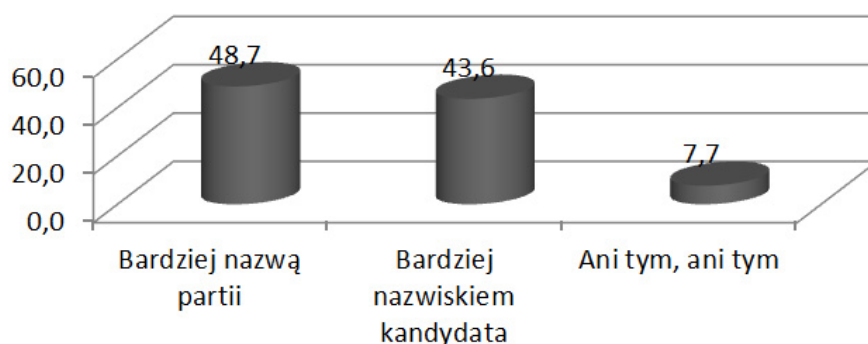
źródeł (w celu uzyskania pełnej informacji). Decyzje wyborcze są wypadkową oddziaływania wielu źródeł informacji. Chcąc zweryfikować tezę o rosnącym (dość dużym) wpływie nowoczesnych medialnych źródeł informacji na poglądy i działania polityczne młodych ludzi, zapytaliśmy o ważność różnych źródeł informacji w procesie podejmowania decyzji politycznych (wyborczych). Wskazania badanych młodych zielonogórczan pozwalają zweryfikować powszechnie obecną hipotezę o tym, że tradycyjne źródła informacji, w tym proces socjalizacji i kręgi rodzinne są najważniejszym kanałem informacyjnym przed wyborami. Warto zauważyć, że kampania prowadzona za pośrednictwem internetu zajmuje w tym zestawieniu (pod względem wskazań: „duże znaczenie”) miejsce równe kręgom przyjacielskim i niewiele niższe niż programy samych ugrupowań uzyskiwane za pośrednictwem różnych mediów.

Wykres 2. Wazność źródeł informacji politycznej (%).

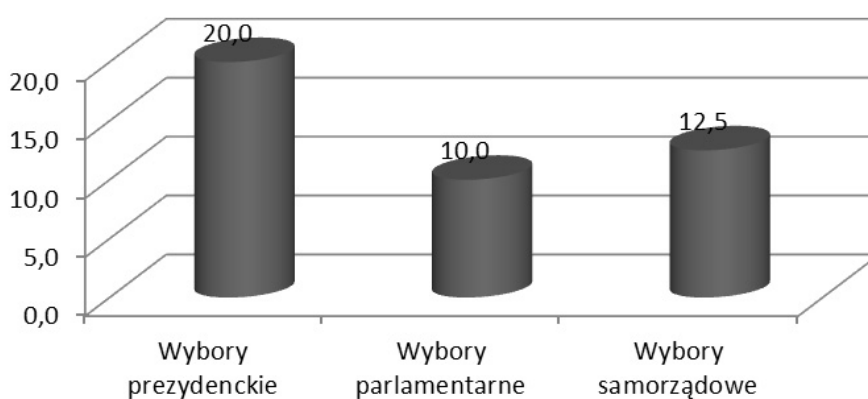
Decyzje wyborcze są efektem oddziaływania różnych czynników. Można mówić o tym, że wyborcy kierują się popularnością kandydatów, ich doświadczeniem politycznym, dotychczasowymi dokonaniem partii, stylem jej działania na scenie politycznej, wizerunkiem liderów, osobistą znajomością kandydatów, proponowanym programem czy negatywną motywacją. Ana-

lizując czynniki mające wpływ na decyzje wyborcze młodych ludzi można powiedzieć, że większe znaczenie ma w tym względzie nazwa ugrupowania politycznego niż samo nazwisko kandydata.

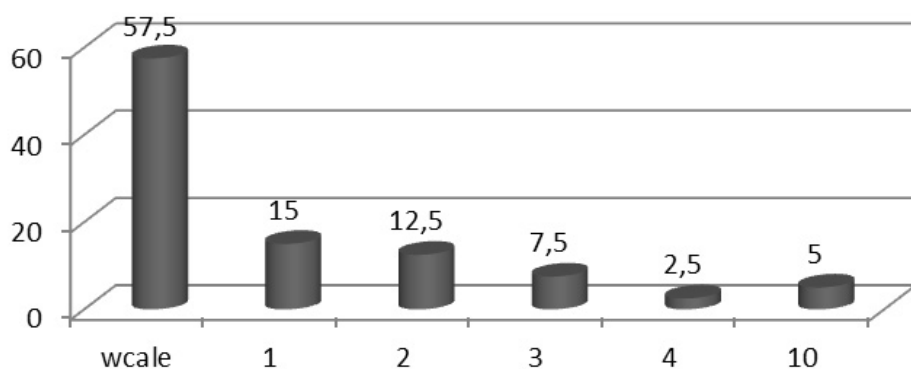
Wykres 3. Czynniki wspierające decyzje wyborcze (%).

Przejawem aktywności politycznej poza bezpośrednim aktem głosowania jest poszukiwanie informacji o ugrupowaniach, ich kandydatach i proponowanych programach. Poszukiwanie informacji politycznych w deklaracjach badanych młodych zielonogórczan dwukrotnie częściej dotyczy kandydatów w wyborach prezydenckich niż parlamentarnych. Taki rozkład odpowiedzi może być traktowany jako sygnał ważności poszczególnych typów głosowania dla samych badanych. Można tu też mówić o tym, że ze względu na wcześniej wspomnianą stosunkowo mniejszą liczbę kandydatów, poszukiwanie informacji jest łatwiejsze czy czytelniejsze.

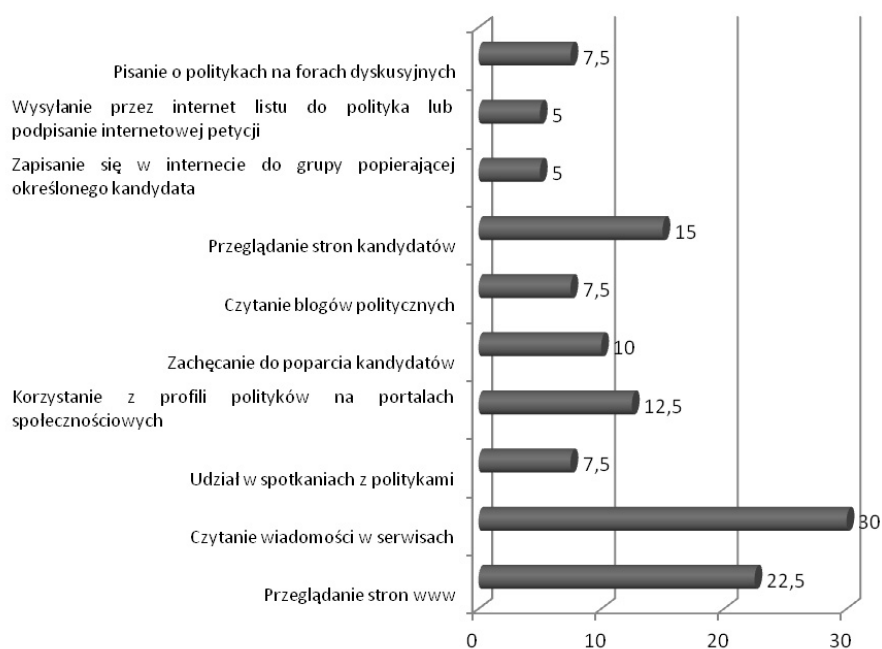

Wykres 4. Poszukiwanie informacji o kandydatach przed wyborami (%).

Internet oferuje zróżnicowane możliwości aktywnego poszukiwania informacji politycznych oraz podejmowania działań obywatelskich. Kluczowym dla niniejszego opracowania było pytanie o wykorzystywanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w podejmowaniu aktywności politycznej przez młodych ludzi. Analizując wskazania badanych można odnieść jednak wrażenie, że pomimo szerokiego spektrum narzędzi nie znajdują one zastosowania przez zielonogórską młodzież. Żadnej z internetowych aktywności politycznych nie podejmuje prawie co trzeci badany, 15% podejmuje co najwyżej jedną aktywność, 12,5% badanych wskazało dwie aktywności, 7,5% badanych wskazało trzy aktywności. Zaledwie 5% młodzieży zadeklarowało, że wykorzystuje wszystkie możliwości, o które pytano. Do najczęściej wskazywanych aktywności zaliczają się te, które związane są z biernym poszukiwaniem informacji – czytaniem serwisów, stron internetowych partii czy też portali internetowych kandydatów. Uzyskane wyniki nie umożliwiają pozytywnej weryfikacji twierdzenia o tym, że nowoczesne technologie informacyjne sprzyjają wzrostowi aktywności politycznej młodzieży. Tu kolejny raz można odnieść wrażenie, że młodzież nie interesuje się polityką, bo formy przekazywania informacji politycznych (w tym wyborczych) są skostniałe. W kształtowaniu informacji politycznej powinna się liczyć inwencja i pomysłowość, której często politykom brakuje (szczególnie, że w polskich realiach mamy do czynienia raczej z politykami starszego pokolenia, nieobcującego z nowoczesnymi technologiami). Wprawdzie jest tak, że przed wyborami zainteresowanie polityków różnymi opcjami młodymi ludźmi wzrasta i sięgają oni po różne, dotąd niewykorzystywane rozwiązania. Jednak zabiegi te są nieskuteczne. Młodzi nie korzystają z oferowanych rozwiązań czy wręcz są nieczuli na to, co politycy do nich mówią.

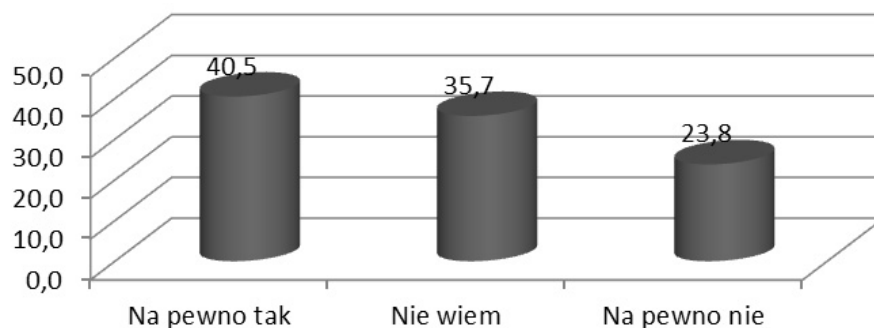
Wykres 5. Liczba narzędzi internetowych w aktywności politycznej młodzieży (%).

Wykres 6. Aktywność polityczna młodych zielonogórzan (%).

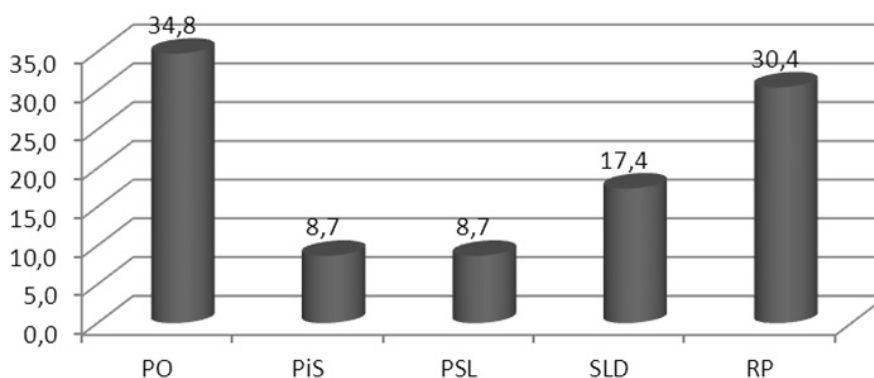
Dla diagnozy aktywności obywatelskiej młodych ludzi ważne są też prognozy dotyczące przyszłego zaangażowania politycznego. Młodzi zielonogórzanie deklarują najczęściej, że wezmą udział w najbliższych wyborach. Deklaracje intencjonalnej absencji dotyczą niemalże co czwartej osoby. W tym miejscu warto odwołać się do tezy, że prawdopodobieństwo głosowania zależy od momentu życiowego. Przed młodzieżą stawia się wymagania dotyczące stabilizacji życiowej, edukacji, rozwoju kariery zawodowej. Dopiero, kiedy te uwarunkowania zostaną zrealizowane, polityka zaczyna odgrywać ważną rolę w życiu młodego człowieka. Ponadto, względnie niewielkie zainteresowanie młodych ludzi uczestnictwem w wyborach można tłumaczyć poczuciem wykluczenia z polityki. Młodzież jest zniechęcona do popierania kandydatów i partii, nie dostrzegając realnej szansy reprezentowania przez nich własnych interesów.

Dla analizy lokalnej sceny politycznej warto również poznać sympatie polityczne pokolenia dopiero wchodzącego w dorosłe życie. Przyjmując (na podstawie wcześniej zaprezentowanych informacji), że ludzie młodzi w niewielkim stopniu ogólnie interesują się polityką, można mimo wszystko mówić o tym, że mają jakieś polityczne i partyjne sympatie. Prefe-

Wykres 7. Deklaracje udziału w wyborach (%).

rencje polityczne młodych zielonogórczan są odmienne od wskazywanych przez wyniki sondaży na próbach ogólnopolskich (gdzie najwyższe wskazania uzyskuje PO i PiS). Gdyby podział lokalnej sceny politycznej miał zmierzać w kierunku wyznaczonym przez preferencje młodych zielonogórczan, to byłaby ona ostro podzielona. Mielibyśmy silną, znaczącą partię liberalno-konserwatywną (PO) oraz silną lewicę antyklerykalną i obyczajową (Ruch Palikota), przy niewielkim udziale ugrupowania konserwatywno-narodowego (PiS) i ludowców (PSL). Deklaracje uzyskane w badaniu pozwalają uznać, że wskazanie Ruchu Palikota jako drugiej siły może mieć związek z programem, w którym podkreślane są stosunkowo liberalne elementy kierowane głównie właśnie do młodzieży jako elektoratu. Gdyby ich dzisiejsze sympatie partyjne nie zmieniły się i skłonni byłiby w większym stopniu niż dziś brać udział w wyborach, ich głosy mogłyby znacząco zmienić układ sił na lokalnej scenie politycznej.

Wykres 8. Preferencje polityczne (%).

Podsumowanie

Problem niskiego poziomu zaangażowania politycznego (czy apatii politycznej) jest istotny z punktu widzenia kształtowania i funkcjonowania demokracji – gdzie uczestnictwo obywateli jest jednym z warunków sine que non (por: Dahl 1995). Uznawana za jeden z proceduralnych filarów demokracji – frekwencja wyborcza – traktowana jako najbardziej uproszczony wskaźnik kondycji ustroju od lat pozostaje na niezadowalającym poziomie. W debacie publicznej i refleksji naukowej pojawiają się coraz częściej pytania o działania naprawcze, poprawiające kondycję systemu. Rodzą się też kwestie komplementarności (czy substytuowania) aktywności wyborczej poprzez inne działania, noszące znamiona aktywności politycznej, podbudowanej zainteresowaniem sprawami publicznymi.

Szczególnie problematyczna w tym zakresie staje się sfera niesatysfakcjonującej (tak) szeroko rozumianej aktywności politycznej młodych ludzi. Traktuje się ten obszar jako trudny i zagrażający rozwojowi (stabilizacji) demokracji i kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Stąd rodzi się potrzeba poszukiwania nowych, alternatywnych sposobów pobudzania aktywności społecznej (i politycznej).

Wiek jest jednocześnie istotnym wymiarem różnicującym możliwości wykorzystania internetu przy aktywności politycznej. Można mówić o tym, że mamy do czynienia z wyraźnymi różnicami między osobami, dla których nowe technologie są elementem rzeczywistości zastanej (młodzi ludzie są do niej przyzwyczajeni i jest dla nich naturalne, że w różnych sytuacjach sięgają do zasobów internetowych), a osobami, dla których technologie są swoistym novum (nawet jeśli ludzie starsi z nich korzystają, to nie ma to charakteru nawyku sięgania do sieci w celu rozwiązania rozmaitych problemów). Wiele badań, między innymi *Diagnoza Społeczna*, wykazało, że istnieje pozytywny związek między korzystaniem z internetu a zainteresowaniem sprawami publicznymi i uczestnictwem wyborczym. Internauci w większym stopniu niż osoby niekorzystające z sieci chętniej biorą udział w działaniach na rzecz społeczności lokalnej, uczestniczą w zebraniach publicznych i aktywnie działają w różnego typu stowarzyszeniach. Tym samym w opracowaniu staraliśmy się zweryfikować tezę o wzroście poziomu uczestnictwa politycznego młodzieży dzięki wykorzystaniu nowoczesnych technologii.

Zrealizowane na terenie Zielonej Góry badania pozwalają potwierdzić tezę o niskim poziomie aktywności politycznej młodzieży do 24. roku życia. Szczególnego znaczenia w tym względzie nabiera stosunkowo niski poziom deklarowanej frekwencji wyborczej – zarówno w kontekście wyborów mających miejsce przed kilkoma latami, jak i przyszłych wyborów. Wykorzystanie nowoczesnych rozwiązań internetowych dla aktywności politycznej

także informuje o niskim poziomie politycznego uczestnictwa. Zielonogórką młodzież można uznać za stosunkowo bierną w tym zakresie (niskie odsetki wskazań dla inicjowania politycznej dyskusji, przekonywanie kogoś do poparcia, śledzenie debaty politycznej itd.). Jednocześnie, mając na uwadze fakt, że aktywność społeczna (w tym także polityczna) może przybierać zróżnicowane formy, inne od klasycznie uznawanych za wskaźniki zaangażowania byłibyśmy skłonni uznać, że jest to przejaw kryzysu jedynie określonej (tradycyjnie definiowanej) formy demokracji, a nie demokracji w ogóle.

Literatura

- CWALINA W., FALKOWSKI A. (2005), *Marketing polityczny*, Gdańsk.
- DAHL R. A. (1995), *Demokracja i jej krytycy*, Kraków.
- DALTON R. J. (2006), *Citizen politics: Public opinion and political parties in advanced industrial democracies*, wyd. 4, Washington DC: CQ Press.
- FLANAGAN C. A., SHERROD L. R. (1998), *Youth Political Development: An Introduction*, „Journal of Social Issues”, Vol. 54, nr 3.
- KOMUNIKAT CBOS (2013), *Internauci 2013*, 2013, www.cbos.pl (dostęp: 10.10.2013).
- KOMUNIKAT CBOS (2013), *Internauci 2013*, Warszawa.
- KOMUNIKAT CBOS (2013), *Jak głosowali młodzi refleksje powyborcze*, www.cbos.pl (dostęp: 10.10.2013).
- KOMUNIKAT CBOS (2013), *Zaufanie Społeczne*, www.cbos.pl (dostęp: 10.10.2013).
- LIPSET M.S. (1998), *Homo politicus: społeczne podstawy polityki*, tłum. G. Dziurdzik-Kraśniewska, Warszawa.
- SZAFRANIEC K. (2011), *Młodzi 2011*, Kancelaria Premiera.
- MISZALSKA A. (1996), *O apatii politycznej Polaków*, „Kultura i Społeczeństwo”, nr 2.
- NIEMI R., HEPBURN M. (1995), *The rebirth of political socialization, Perspectives on Political Science*.
- SZCZEGÓŁA L. (2013), *Bierność obywateli. Apatia polityczna w teorii demokratycznej partycypacji*, Warszawa.

-
- SZPUNAR M. (2009), „Tyle razy głosowałem i nic z tego nie wynika” – przyczyny absencji wyborczej osób młodych a wpływ Internetu na zwiększanie udziału w głosowaniu, [w:] *Media a komunikowanie polityczne*, red. M. Sokołowski, Toruń, wyd. Adam Marszałek.
- VERBA S., SCHLOZMAN K., BRADY H. (1995), *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*.
- VINKEN H. (2005), *Young people’s civic engagement: The need for new perspectives*, [w:] H. Helve, G. Holm, *Contemporary youth research*, Aldershot: Ashgate.
- WYBORCA 2.0 (2012), red. D. Batorski, M. Drabek, M. Gałązka, J. Zbieranka, ISP, Warszawa.
- YOUNISS J., MCLELLAN J.A., YATES M. (1997), *What we know about engendering civic identity*. *The American Behavioral Scientist*.

Dorota Szaban
Krzysztof Lisowski

Strategies of political behaviours of the youth in times of crisis (of Polish democracy)

Keywords: the youth, political activity, democracy, the Internet, information society.

The main reason of the authors' interest in political behaviours of the youth was the fact that this category remains politically most passive. For many years the level of interest in politics among young people has been remaining at a stable, low level. The age is also an important dimension of differentiating the opportunities of applying the Internet to political activity. One may say that there are the differences between people who consider new technologies as part of the existing reality (young people are used to them and it is natural for them to use Internet resources in various situations) and those who treat new technologies as a novelty (even if elderly people use the Internet, it is not their habit to use it in order to solve problems). Numerous studies, including The Social Diagnosis, have shown that there is a positive relationship between using the Internet, interests in public affairs and participation in the elections. The research conducted in Zielona Góra allows to confirm the thesis about the low level of political activity in young people under 24 years of age. A relatively low level of declared voter turnout – both in the context of the elections which took place several years ago as well as in the future elections – is of a particular importance in this respect. The application of modern Internet solutions to political activity also indicates a low level of participation in political life. Young people from Zielona Góra may be considered as relatively passive in this regard (low percentage indications for such activities as: initiating political discourse, persuading someone to support, tracing political debates, etc.). Nevertheless, the authors believe that such indications cannot be treated in the categories of democracy crisis, but only as the crisis of its forms. The attention of researchers should be focused nowadays on seeking new, characteristic for political behaviours of young citizens.